

ר' עובדיה מברטנורא

לבדק הבית וכסבור שהם של חולין ושקל מהם שקלו, ונתרמה התרומה וקנו בהמה באותה תרומה והקריבוה, אז נתחייב השוקל קרבן מעילה, אבל לא קודם, לפי שזה ההקדש נשאר הקדש כמו שהיה בכל מקום שהוא ולא נשתנה, וכשנקרבה הבהמה והוא נתכוין שהיא מממון כל מי ששקל בתרומת הלשכה נעשה כאילו קנה בהמה באותן מעות של הקדש והקריבה, ונהנה שלא משכנוהו בשביל שקלו, ונתחייב בקרבן מעילה. ורישא נמי דקתני כשנתן לו חבירו לשקול על ידו ושקל על עצמו דמעל, היינו נמי שקרבה בהמה אחר שנתרמה התרומה. והאי דלא תנייה ברישא, משום דסמיך אסיפא שמפרש בה מעילת שניהם. והיינו טעמא שאינו מועל מיד אע"פ שנהנה כבר, לפי שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין, אבל המוציא מהקדש להקדש אעפ"י שנהנה אינו מועל אלא אחר שעשה מעשה בהקדש השני. וכן מוכח בירושלמי:

שקלו, שסבר שהם של חולין, **אם נתרמה תרומה** - שנתרמה "תרומת הלשכה" מן השקלים לקנות בהם קרבנות, **וקרבה הבהמה** שנקנתה מתרומת הלשכה למזבח - **מעל** השוקל, וחייב בקרבן מעילה¹⁴.

השוקל שקלו **מדמי מעשר שני** שצריך ליקח בהם אוכל בירושלים ולאכלם שם, או שקל שקלו **מדמי שביעית** - **יאכל כנגדן** על ידי שיביא שקל אחר ויאמר: כל מקום שהם מעשר שני או שביעית, יהיו מחוללים על שקל זה. ויקנה בו אוכל בירושלים ויאכלנו כדין מעשר שני (אם שקל מדמי מעשר שני), או יקנה פירות ויאכלם בדמי שביעית (אם שקל מדמי שביעית):

משנה ג

המכנס מעות פרוטה אחר פרוטה, ואמר כשהתחיל לאסוף: **הרי אלו לשקלי, בית שמאי אומרים: מותרן** - אם מצא שיש בהן יותר משקלו הרי המותר **נדבה** שסוברים בית שמאי: הקדש בטעות נחשב הקדש, הלכך ינתנו נדבה ל"קיץ המזבח", שהם מעות המיועדות לעולות נדבה לזמן שהמזבח עומד בטל. **ובית הלל אומרים: מותרן חלין** לפי שהתכוון להקדיש שקלו בלבד.

יאכל כנגדן. יביא שקל ויאמר, כל מקום שהם מעשר שני או שביעית יהיו מחוללים על שקל זה, דשביעית תופסת דמיה כהקדש, ויאכל פירות שיקנה באותו שקל בירושלים כדין מעשר שני או יאכלם בקדושת שביעית אם הפירות שחלל היו שביעית: ג המכנס מעות. כנס מעט מעט פרוטה אחר פרוטה לשקלו, ואמר כשהתחיל לכנס, הרי אלו לשקלי, וכשבא לחשוב מה שכנס מצא שהותירו על שקלו: ב"ש אומרים מותרן נדבה. יפלו לשופרות שבמקדש, שעומדים להקריב בדמיהן עולות קיץ למזבח. וב"ש לטעמייהו דאית להו הקדש בטעות שמיה הקדש: ובה"א מותרן

ביאורים והרחבות

14. **פירוש:** דווקא לאחר שקרבה הבהמה מעל, אבל קודם לכן לא מעל, שאין מעילה אלא במוציא מן ההקדש לחולין, אבל המוציא מהקדש להקדש, אף על פי שנהנה אינו מועל עד שיעשה מעשה בהקדש השני. וגם ברישא בשוקל שקל חברו בשביל עצמו לא מעל אלא לאחר שקרבה הבהמה, והתנא לא שנה זאת משום שסמך על הסיפא.

ר' עובדיה מברטנורא
חולין. דלא נתכוין זה להקדיש
אלא עד כדי שקלו: שאביא
מהן שקלי שוין שהמותר
חולין. דהוי כאומר בפירוש אם
אכנס יותר משקל אביא מהם
שקל והמותר יהא חולין: אלו
לחטאת. ואם כנס מעות ואמר
הרי אלו לחטאתי, מודו ב"ה
שהמותר נדבה: ד מה בין
שקלים לחטאת. מאי שנא
שקלים דמכנס מעות ואמר הרי
אלו [לשקלי] אמרי ב"ה דהוי
המותר חולין. ומ"ש חטאת
דמודו לב"ש דהוי נדבה:
שקלים יש להן קצבה. דכתיב
(שמות ל') העשיר לא ירבה
והדל לא ימעט, הלכך בודאי
לא נתכוין זה אלא לשקל,
והמותר הוי הקדש טעות. אבל
חטאת אין לה קצבה אם ירצה
יביא חטאת במעה כסף, ואם
ירצה יביא בדמים מרובים,
הלכך נתפסו הדמים ומותרן
נדבה: היו שוקלים דרכונות.
מטבע של מלכות מדי שעלה
עמהו מן הגולה ושל זהב היה,
והוא שוה שני סלעים, ורגילים
לישא וליתן באותו מטבע. וכמו
שבזמן בית ראשון שהיה
מטבע שלהן שקל היו נותנים
מחצית השקל, גם עתה שהיה
מטבע שלהן דרכון היו נותנים
חצי דרכון: חזרו לשקול
סלעים. אחר שעברה מלכות
מדי נתבטל מטבע דרכון, חזרו
להיות נושאים ונותנים
בסלעים, שהוא מטבע ראשון

שהיה יוצא בזמן בית ראשון, ונתנו מחצית השקל כבתחלה: חזרו לשקול טבעין. חזר מטבע היוצא
בהוצאה להיות טבעין, דהיינו מחצית השקל. בקשו ליתן חצי אותו המטבע דהיינו דינר אחד.
שהסלע ד' דינרין, ולא קבלו מהן, דרשאים להוסיף אשקל דאורייתא לפי שינוי המטבעות היוצאות
באותו זמן, ולא לפחות ממנו. אלמא לשקלים נמי אין להם קצבה, דלפעמים השקלים גדולים

אם אמר: הריני מכנס מעות **שְׂאֵבִיא מֵהֶן לְשִׁקְלִי**
- **שְׁוִין** - מודים בית שמאי לבית הלל **שְׂמוֹתֵרֶן**
חֲלִין שהרי זה כאילו אמר בפירוש "אם אכנס יותר
משקל אביא מהם שקל, והמותר יהא חולין".
אם אמר: הריני מכנס מעות **אֵלוֹ לְחַטָּאת** - **שְׁוִין**
שְׂהַמוֹתֵר נִדְבָה והטעם לכך יבואר במשנה הבאה.
אם אמר: הריני מכנס מעות **שְׂאֵבִיא מֵהֶן לְחַטָּאת**
- **שְׁוִין שְׂהַמוֹתֵר חֲלִין**:

משנה ד

אָמַר רַבִּי שְׂמוּעוֹן: מַה הִפְרַשׁ שֵׁשׁ בֵּין שְׁקָלִים
לְחַטָּאת לשיטת בית הלל, שמותר שקלים לחולין
ואילו מותר חטאת לנדבה? **שְׁקָלִים יֵשׁ לָהֶם**
קֶצֶבָה שנאמר (שמות ל, טו): "**הֶעֱשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהִדַּל**
לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל", הלכך בוודאי לא נתכוון
זה אלא למחצית השקל, והמותר הוא הקדש טעות,
ולכן חולין, **וְחַטָּאת אֵין לָהּ קֶצֶבָה** - שיכול להביא
חטאת בדמים מועטים או בדמים מרובים, הלכך על
כל המעות שכינס חלה קדושה, ולכן מותרן נדבה.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אין לומר טעם זה, שהרי **אֶף**
לְשִׁקְלִים אֵין לָהֶן קֶצֶבָה - אמנם תורמים מחצית
השקל, אולם אפשר לשקול יותר ממחצית השקל,
שכן מצינו מעשה **שְׂפָשְׁעֵלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹלָה** -
מגלות בבל **הָיוּ שׁוֹקְלִים דְּרַכְּבָנוֹת** - מטבע זהב
שוויוו שני סלעים (= 4 שקלים), כיון שמחצית
השקל ממש לא הספיקה להם לקרבנות, לאחר מכן
חֲזְרוּ לְשִׁקּוֹל סְלָעִים - (סלע= 2 שקלים), ואחר
כך **חֲזְרוּ לְשִׁקּוֹל טַבְּעִין** - חצאי סלעים (1/2 סלע
= שקל של המשנה), ששוויים כמחצית השקל

ר' עובדיה מברטנורא

ולפעמים קטנים, שהרי לא היו נותנים לעולם אלא מחצית השקל היוצא באותה שעה: אעפ"כ יד כולן שוה. כלומר אכתי לא דמי שקלים לחטאת, דבכל זמן וזמן היה מחצית השקל שוה לכל, זה שוקל כמו זה, כל אחד מחצית השקל היוצא בזמן ההוא. אבל חטאת לעולם אינו שוה, שזה מביא בסלע וזה מביא בב' או בג' סלעים. והכי מסקינן דטעמייהו דבית הלל כר"ש: ה מותר שקלים חולין. המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי, וכשבא לחשב מה שכנס מצא שהותירו, המותר חולין. וסתמא כב"ה: עשירית האיפה.

שמקריבין בדלי דלות. אם הפריש מעות ונתותרו, באת נדבה, דכל מותר חטאת ואשם המעות נדבה לקנות בהן עולות לקיץ המזבח, כמדרשו של יהודע הכהן. ועשירית האיפה במקום חטאת היא: מותר עולה עולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ונתותרו, יביא באותו המותר עולה אחרת: מותר הפסח לשלמים. דכתיב (דברים י"ו) וזבחת פסח לה'

שבתורה, ובקשנו אחר כך לְשַׁקֵּל דִּינָרִים - מטבעות ששוויים רביעית השקל שבתורה, ולא קיבלו מהם, שאסור להפחית ממחצית השקל של תורה. מכל מקום רואים מכאן שאין קיצבה למחצית השקל.

אָמַר רַבִּי שְׁמֻעוֹן: אֵף עַל פִּי כּוֹן, יָד בְּלֵן שָׁוָה - בכל זמן היו כולם נותנים אותו מטבע כמחצית השקל בין עשיר בין עני, ונמצא שיש קצבה לשקלים, אָבֵל קִרְבַּן חֲטָאת - זֶה מִבִּיא בְּסֻלַּע וְזֶה מִבִּיא בְּשֵׁתִים וְזֶה מִבִּיא בְּשֵׁלֶשׁ ולכן אין אומרים שמראש התכוון לסכום מסויים, וזו הסיבה שמותרן קודש, ויפלו לנדבה:

מותר הקרבנות ושאר צדקות

משנה ה'

מותר שקלים - המכנס מעות לשקלו ומצא שיש יתר על שקל, המותר חָלִין כדעת בית הלל (לעיל משנה ג).

מותר עשירית האיפה - המכנס מעות לקנות בהם עשירית האיפה סולת לחטאת ונותר מהמעות לאחר שקנה עשירית האיפה, וכן מותר קָנִי זָבִים קָנִי זָבוֹת וְקָנִי יוֹלָדוֹת - מה שנותר לאחר שקנה שתי תורים או שני בני יונה שמביאים הזבים והזבות והיולדות, וְחֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת - מה שנותר לאחר שקנה את החטאת או האשם - מוֹתְרֵיהֶן נִדְבָה -

מותר המעות הולכות לנדבה לקנות עולות, שמקריבים בזמן "קיץ המזבח".

זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁהוּא בָּא לְשֵׁם חֲטָאת וּלְשֵׁם אֲשָׁמָה - מוֹתְרֵן נִדְבָה. מותר עולה - המפריש מעות לקרבן עולה ונותר לו מן המעות הללו - לְעוֹלָה - יביא בהם עולה אחרת. מותר מְנַחָה - לְמְנַחָה אחרת. מותר שְׁלָמִים - לְשְׁלָמִים.

מותר פֶּסַח - לְשְׁלָמִים שנאמר (דברים טז, ב): "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבֶקֶר", והלא קרבן פסח בא מן הצאן ולא מן הבקר? אלא בא ללמד שמותר הפסח יהא לקרבן הבא מצאן ובקר, והיינו שלמים.